
JELLEN ÉS MÚLT

Sinkó Ervin

AZ ÚT (Részletek)*

II. RÉSZ

A Tanácsköztársaság létrejötte – személyes látószögből

Az entente Vix-féle jegyzéke adta meg az utolsó lökést. Mi rég kiadtuk a jelszót és ebben a munkásság osztatlanul a mi oldalunkon állott: Egy csepp vért sem a burzsoá Magyarorszáért! De a Vix-féle jegyzékre a burzsoá Magyarországnak csak egy felelete lehetett: a háború. A munkásság azonban csak egy proletár Magyarország érdekében volt háborúba vihető. Tehát: éljen a proletárdiktatúra! A proletariátus uralmáért pedig harcolni fog a magyarországi munkásság, úgy a külföldi, mint a magyarországi burzsoázia ellen.

Mi ha követeltük is, hogy a munkás-, katoná- és paraszt-tanácsok azonnal ragadjanak magukhoz minden hatalmat, mégis váratlanul, és úgy tartottuk, idő előtt tört ki a proletariátus diktatúrája. Nem hittük, hogy ez a diktatúra tartósan meg tud majd állni, mert nem előzték meg súlyos harcok, melyek a munkásság osztályöntudatát megérelték volna.

A szociáldemokrata pártvezetőség testületileg kiment a gyűjtőfogházba és a diktatúra platformján megtörtént a kibékülés.

A párt vezető marxistái hiába bizonygatták, hogy a dialektika törvénye érvényesül az egyesülésben, mert ugyanez a dialektika érvényesült abban a történelmi szükségszerűségben is, hogy a munkásság két pártra oszlott. Noha én akkor etikáról még semmit tudatosan nem tudtam, nem hittem lehetségesnek, hogy ebből a kompromisszumos nászból az az egységes erő és akarat születhessen meg, amely a proletariátus diktatúrájának fenntartásához, céltudatos keresztülviteléhez szükséges. A proletariátus diktatúrájától – noha ismételten, semmiféle tudatos etikai törekvésem nem volt – mégis minden vonalon való megújítást, tisztább, emberibb, őszintébb közszellemet reméltem, és már a diktatúra megszületésénél megalkuvás, hazugság, kicsinyes realpolitika kezdődött, régi emberekkel, régi módszerekkel.

* Válogatta, közcímezte és a jegyzeteket írta Bosnyák István (Az I. rész a Létünk 1988/5-ös számában jelent meg.)

Nem az öröm, hanem a csalódás és ijedtség érzésével fogadtam azt a könnyű, felületes lelkesedést, amellyel a tömegek a győzelmes kommunisták ünneplésére a Visegrádi utcai párhelyiség elé gyűltek. Nem hittem ennek a lelkesedésnek s nem hittem benne, hogy ez cselekedetekre, áldozatokra is képes lesz. Ugyanezzel a lelkesedéssel, mellyel a tömeg a diktatúrát fogadta, ugyanez a tömeg ugyanezzel a lelkesedéssel egy hónap előtt vad dühvel, raglókkal tüntetett a kommunisták ellen.

Történelmi szükségszerűség volt az is, ez is az, mondták. Mindenki megelégedett ezzel a szóval.

Nem éreztem jogosnak, hogy a csalódás érzésének átadjam magam. Ellenállás nélkül életbe lépett a proletariátus diktatúrája, most dolgozni kell. Többedmagammal elhatároztam, hogy a pártegyesülés ellen küzdeni fogok. A diktatúra kikiáltásának éjjelén a párhelyiség ablakából ilyen értelemben beszéltem a tömeghez. A tömeg a lelkesedés hevében helyeselt és éljenzett.

Egész tömeg, ott azelőtt sosem látott ember jelent meg a párhelyiség szűk szobáiban. Sürgölődtek, barátokoztak, ajánlkoztak. Bármennyire is érthetetlen volt, kénytelen voltam megvallani magamnak, hogy szomorú és levertt vagyok. De miért? Azt gondoltam, hogy csak az egyesülés miatt. Az utcán a tömeg szónokot követelt és a város visszhangzott a kiáltásoktól: vesszen a burzsoázia! A párhelyiség oly zsúfolt volt, hogy nem lehetett semmiféle intézkedést tenni, dolgozni. Valaki kiadta a jelszót: Hiszen diktatúra van, kommunizáljuk az egyik emeleti lakást!

Egy jólöltözött, kicsit ijedt arcú, nagy fehér szakállas úr fogadott minket. De uraim – a magánlakásom – az éjszakai nyugalmam – a családi ezüstjeim is itt vannak, szabadon. Az öreg úr nyilvánvalóan nem is sejtette, hogy ez az új valami, amit most az emberek az utcákon éltetnek, a proletárdiktatúra azt jelenti, hogy ő burzsoá, tehát ellenség, hogy őneki magántulajdona, családi ezüstjei nem lehetnek, nem hogy azok védelemben részesülhetnének. Oly ártatlanul és értelmetlen ijedséggel bámult az öreg úr, hogy én, aki oly heves és vad felhívásokat írtam a gyűlölt burzsoázia ellen, aki oly éles és vehemensen támadó cikkek szerzője voltam, egyszerre nagyon rosszul éreztem magam. Zavarba jöttem, szégyeltem magam, de aztán erőt vettem magamon. Az egyénekre mi nem lehetünk tekintettel, osztályok vannak és az osztályharcnak képviselője vagyok. Hangos szóval azt feleltem neki, hogy nyugodjon meg, hogy most nem érünk rá egy emberre tekintettel lenni, az emberiségről, a proletariátus felszabadításáról van szó, most készülnek az első rendeletek és ne zavarjon. Fejcsóválva, szomorúan nézett rám, nem értette, hogy melyik és milyen emberiség az, amelyiknek szüksége van rá, hogy erőszakosan az ő éjszakai nyugalmat megzavarják és az ő szemében gyanús külsejű emberek telepedjenek be lakásába és rakják tele iratokkal és írógépekkel az ő asztalait, füstöljék tele szobáit és rongálják féltett szőnyegeit. Én akkor kényszeredett nevetéssel meséltem barátainknak az öreg úr értelmetlenségéről. Nem értette meg a történelmi szükségszerűséget.

Raport Kun Bélánál, és egy munkásarisztokrata

A kormányzótanács megalakulását és annak összetételét egy népbiztos az éjjeli órákban hozta hírül. Néhányan elhatároztuk, hogy követelni fogjuk a tisztán kommunistákból álló kormányzótanácsot. Nem hittem a szociáldemokratákban s az volt a meggyőződésem, hogy csupán a helyzet pressziója alatt szánták rá magukat a diktatúra támogatására és a benne való részvételre. Tartottam tőle, hogy az első válság alkalmával ki fog belőlük ütközni a kispolgári realpolitikus s hátba fogják támadni a diktatúrát. A két párt egyesülése alkalmából március 23-ára az Országház tέρre egybehívott népgyűlésen s azután is pár napig különböző értekezleteken és kerületekben ilyen értelemben agitáltam.

Ez a viselkedésem természetesen zavart keltett és nem tetszett a vezetők nagy részének. Egy régi, a kommunista elvtársak közül való vezető,¹ aki azelőtt a leggyűlölködőbbben támadta a szociáldemokratákat és most velük egy kormányzótanácsban foglalt helyet, amiatt az agitáció miatt magához rendelt. A beszélgetés a volt királyi palotában történt, egy óriási és fényes teremben, ahová az illető elvtárs népbiztosságát helyezték. Az elvtárs röviden és gyorsan beszélt. Közölte velem, hogy a kormányzótanács összetétele ellen való izgatás lázítás a diktatúra ellen és ezért forradalmi törvényszék jár.

A hang olyan fensőbbeséges volt és annyira elütött attól, amely a győzelem előtt a kommunista pártban használatos volt, hogy váratlansága egészen zavarba hozott. Hivatkoztam rá, hogy nem féltam a burzsoá állam törvényszékeitől, nem fog tehát a proletártörvényszékekkel való fenyegetés sem visszariasztani attól, hogy meggyőződésem szerint harcoljak és dolgozzam a proletariátus ügyéért.

– Most nem érünk rá meggyőződésekkel foglalkozni, a pártfegyelem diktál – ez volt a felelet s hozzátette: Most pedig elmehet.

*

Az első kommunizálási rendeletek megjelentek. Nekem lakás után kellett nézmem. Szerettem volna egy szobát abban a palotában, ahol annak idején elbújtam. Az én emberem már akkor a kerületben nagy hatalom volt. A gróf volt lakosztályában találtam meg. Négy szobát foglalt le a maga számára. A bútorokat, amennyit csak lehetett, valamennyi szobából a maga számára a kiválasztott legszebb fekvésű négy szobába hordta össze. Irtózatos munkában találtam. Az íróasztalok feltépve, névjegyek, levelek a padlón széjjelszórva és minden szekrény fölfeszítve. A gróftól kidobták a palotából, a palotába most más költözött be. A volt házigazdám kényelmes angol bőr fotelbe ültetett, az asztalon dohányzó szervíz volt. Ő láthatólag nagyon meg volt elégedve. Én nem tudtam az örömeiben osztozni, már azért sem, mert az volt az érzésem, hogy emberemre nincsen jó hatással ez a nagy pompa. Keresetten beszélt, és mikor mondtam, hogy szeretnék egy szobát magamnak, nagyon tartózkodó lett. A jólét megromtotta az emberekhez való viszonyában. Lemenet találok az öreg lakájjal.

Úgy vettem észre, hogy szomorú volt és nyugtalan. Most láttuk egymást először a proletárdiktatúra kikiáltása óta. Azt kérdeztem tőle, örül-e? Láthatóan zavarba jött. Így van ez jól – mondta –, nem szabad szegénynek és gazdagnak lenni. A gazdagok rosszak, kegyetlenek voltak a szegényekhez. Pedig benn van a szentírásban: Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.

Az öreg a maga régi szobáját tartotta meg. Sötét, szűk udvari szoba volt. Egyetlen bútordarabot sem cserélt ki. Kérdeztem tőle, miért nem. Felmutatott a villanyszerelő lakására és csendesen felelt: Nem szabad az urak kapzsiságát utánozni. Ne gyűjtsetek magatoknak kincset a földön – tanítja az írás.

A zentai kommunár

Budapestet egy időre elhagytam és a tanácskormány megbízásából vidékre mentem vöröskatonák toborzására és a munkástanácsok megalakítására és irányítására.

Egy zentai parasztfiú² jött velem, derék, lelkes fiatalember volt, szelíd kék szemekkel. A szerbek elől menekült, akik szülőhelyét a Károlyi uralom alatt megszállták. Jól összeharátkoztunk. Elmondta, hogy legfőbb vágya ott azokon az urakon bosszút állni, akik őt, szocialista hírből állóként besúgták, és akik miatt menekülnie kellett. Menyasszonya és öreg édesanyja van.

Ez a fiú a maga együgyűségében nagyon tisztelt engem. Imponált neki, hogy – mikor a lakásomon volt – látta, mennyi könyvet olvastam, imponált, hogy jól és meggyőzően tudtam beszélni, és látta fent a népbiztosságnál, hogy mennyi bizalmas ismerősöm van a vezetők között. Ösztönösen éreztem, hogy nem szabad ebből a jó fiúból gyilkost csinálnom, hogy nincs az a nagy cél, ami igazolná azt, hogy ez az ártatlan ember bosszúval becstelenítse meg magát.

Ekkor éreztem először igazán az egyes ember egész súlyát és a vele szemben való felelősséget. Hosszan beszéltem neki arról, hogy a termelési rend a bűnös, az emberek – kapitalisták és proletárok cselekedetei – ennek a produktumai. Nem lehet senkire semmiért sem haragudni, az emberek cselekedeteit a társadalmi osztályhelyzetük irányítja. Mi nem emberek, hanem osztályok, társadalmi rend ellen küzdünk. A fiú figyelmesen hallgatott és aztán felnevetett:

– Mégis csak úgy van, hogy nem az osztályok, hanem az emberek marják egymást.

Az első állomásunk Cegléd volt, onnan Kecskemétre mentünk. Útközben értesültem róla, hogy ott már az első halálos ítéletet a forradalmi törvényszék kihirdette. Egy ember fosztogatott – ezért azt a statáriális rendelkezések szerint főbe lőtték.

*

Kecskeméten népgyűlést tartottam. Másképpen beszéltem, mint eddig. Azt mondtam, hogy a diktatúra történelmi szükségesség, amely elkerülhetetlen út a termelés anarchiájából, a társadalmi igazságtalanságból a kommunista társa-

dalomhoz. Meg kell védenünk, ki kell tartanunk mellette nem jókedvből, de kötelességből, áldozatkészségből a fiainkkal, utódainkkal szemben.

Amikor azt mondtam, hogy a világ egész burzsoáziája ellenünk fog támadni és minekünk ezekkel harcban kell a magunk uralmát megtartani és kiépíteni, egy munkás közbeszólt.

– De ha én elmegyek most katonának és meghalok, mi hasznom van belőle?

Énnekem nehéz volt erre a kérdésre felelni, mert nekem is volt egy kérdésem magával a vörös hadsereggel kapcsolatban mind erősebb, mind tudatosabb formában. Ha az emberek most gyilkolni fognak, fegyveres háborúkat viselnek, hogy lesz a harcterek embereiből a kommunista társadalom új emberisége? Ki fogja a győztes proletariátus hadseregének kezéből, hát még a lelkéből kivenni a fegyvert? A fegyvereknek sajátosága: mindig találnak ellenséget, s ha nincs, akkor teremtenek. A marxista történetfilozófia azt mondja, hogy a dialektika törvényei szerint ez az utolsó háború. Keserűen, kételkedve kérdeztem, nem az-e itt az eset, ami a bölcs tréfánál oly ironikusan kérdeződik. Amelyik kutya ugat, az nem harap. De vajon: a kutya tudja-e?

*

A parasztfiú, aki velem volt, az is fel akart szólalni. Nyilvánvalóan tetszett neki a szereplés, megirigyelte a hatást és szeretne volna tapsoltatni és éljeneztetni saját magát is úgy, amint abban nekem részem volt. Beszélt a burzsoázia gonoszságáról, lámpavasról, gyűlöletről és a munkásság nemzetköziségéről. Egész zavartan kezdett beszélni, a saját szavaiba is belezavarodott, de a tömegből felhangzó egy-egy éljenre mindinkább nekibátorodott és nagy megdöbbenésemre olyan haraggal, dühvel beszélt, hogy maga is megrészegeedett tőle és lángolt bele az arca. A tömeg hangosan éljenzett. Láthatóan már nem volt semmi mondanivalója neki, de nem tudott az ünnepeltetés szokatlan élvezetétől megválni, meg is akarta mutatni, hogy méltó is rá és egyben még forradalmibb kijelentésekkel akarta a tömeg tetszését meghálálni és beszélt tovább még tüzebben. Beszédét mégis be kellett fejeznie, mert már csak ismételt. Nem akart azonban egy végsőre fokozott, erős hatás nélkül leszállni a szónoki emelvényről. Elkezdett arról beszélni, hogy már azért is érdemes beállni a vörös hadseregbe, mert az orosz proletárok vörös hadserege már egész közel van Magyarországhoz. Ez hazugság volt, mert neki – biztosan tudom – sejtelve sem volt arról, hol van az orosz vörös hadsereg. Vesszen a burzsoázia! Éljen a mi uralmunk! – így fejezte be beszédét a tömegnek olyan lelkesedése közepette, mely őt egészen boldoggá tette.

Gyakran történik, hogy a saját cselekedetünk alávalóságát akkor látjuk meg, ha másik emberen szemlélhetjük. Emlékeztem rá, hogy Cegléden parasztoknak, akik nacionalisták, hogy a vörös hadseregbe belepjenek, Kossuthal támogattam a diktatúrát. Hazudtam azoknak az embereknek, mint most ez a fiú az orosz vörös hadseregről. Nem tudtam megnyugvást találni abban, hogy a nagy célról van szó, hogy önzetlenül hazudtam. Szégyellnem kellett magam.

A fiatalember – aki a legártatlanabb emberek közül való volt – szónoklata

után vonatra ült velem és beszélgettünk. Megtudtam tőle, amit beszéde közben is kínosan sejtettem. Azért beszélt így, mert más kommunista szónokokat is így hallott beszélni. Azt gondolta, hogy csak így lehet és így kell. A notesze tele volt népgyűléseken és előadásokon ellesett frázisok feljegyzéseivel. Értelem nélkül ismételte azokat, anélkül, hogy teljes jelentőségükről fogalma lenne.

*

Tanácsrendszer vidéken

Kecskemét után még meglátogattam néhány községet.³

Kiskunhalason⁴ találkoztam volt tisztekkel, akik a háború alatt parancsnokaim voltak. Akkor a szokottnál is rosszabbul bántak velem, nagyon haragudtak rám. Most én voltam a hatalmas és félték, hogy megtorló leszek. Én éreztem, hogy ezeket az embereket megalázom és minden szavam – ha még oly barátságos is – rossz érzést kelt bennük. Éreztem, hogy gyűlölnék, jobban mint valaha, és azt a hazug kedvességet, amelyet most kényszerből mutatnak irántam, amint módjuk nyílra rá, megbosszulnák. A volt főhadnagyomon vörös jelvény volt és elvtársnak szólított. Én jó arcot vágtam hozzá, de ha nem fájt volna a hazugság, nevettem volna. Oly nyilvánvaló volt, hogy ez a gögös, tudatlan, hetyke ember, aki ambiciózus tényleges tiszt volt, semmit meg nem változott azáltal, hogy vörös szalagot kényszerítettek a sikkájára.

Visszatértem Budapestre. Tapasztalataim nem voltak biztatóak. A vörös hadsereg részére való agitáció nem maradt ugyan eredménytelen, de mégsem járt olyan eredménnyel, mint vártam. A vidék ipari munkássága nem akart katona lenni, a négy és féléves háború után nem voltak hajlandók semmi szép szóra az életüket kockáztatni. A vörös hadseregbe inkább parasztok álltak be, de azok is zsoldért. A szakmai munkások azonban mozdulatlanok maradtak, aki közülük belépett, az inkább gyülevész proletár volt. Az nem lehetett elég vizsgálás, hogy volt egy csoport improzálásban áldozatkész, öntudatos munkás.

A másik kínos tapasztalat a diktatúra egyénekkel szemben való igazságtalanságai voltak. Ez elkerülhetetlen ugyan oly mélyreható átalakulásnál, mint amit a proletárforradalom jelent, hiszen – különösen a vidéken – a hatalom funkcionáriusai tanulatlan és alacsony színvonalú tömegből kikerült emberek. Elkerülhetetlen az is, hogy ilyen mérvű megrázkódtatásnál salak felszínre ne kerüljön – hiszen a diktatúrát megelőző társadalmi rendnek emberek nagyobb tömegével szemben gyakorolt igazságtalanságai csak azért nem oly kiütközők, mert megszokottak. De mégis, ezekért az új igazságtalanságokért, visszaélésekért felelősnek kellett éreznem magam. A munkástanácsok – különösen az első időben – a személyi indulatok korlátlan kiélési lehetőségével azonosították a diktatúrát, és tele voltak polgári elemekkel. Össze-vissza intézkedések, hatalmi túlkapások régi ellenségek rovására: ez volt az általános vidéki kép, ezt találtam majdnem mindenütt. S ezenkívül: az a rettenetes korrupció, amely ellen négy és fél hónapon keresztül a munkásság annyi becsületes vezetője oly kétségeseetlen és eredménytelenül küzdött, a korrupció már terpeszkedőben volt.

Bürokrácia, bürokrácia

A fájdalmas felismerések azonban még mindig nem értek véget. Budapestre visszaérkezve írásbeli jelentést tettem a tapasztalatokról. Jelentésem nem is került az illetékes kezekbe. A bürokrácia az első hetekben már ráfeküdt a Tanácsköztársaság egész szervezetére. Ennek egész veszedelmét felismertem. A bürokrácia minden lelkesedést, minden szabad cselekvést megbénít, megbéklyóz.

A munkástanács választások is a bürokrácia jegyében történtek. A kormányzótanács tagjai és a pártvezetőség összeállították a névsorokat, listára nyomtaták őket, egyik napról a másikra kiírták a választásokat, a munkásság pedig az urnákhoz ment és bedobta a kezébe adott nyomtatott listákat. Ez nem volt épületes látvány, ha tudtam is, hogy a diktatúra érdekében csinálták így.

A munkástanácsi választásokon engem a VI. kerületi és innen a fővárosi 500-as munkástanácsba tagnak delegáltak. A kerületi munkástanács első ülésén⁵ láttam, hogy mennyire hiányzik minden nagy és komoly szándék, tiszta, önzetlen munkakészség a munkásság soraiban. Hiszen a munkástanácsok tagjainak a munkásság legjobbainak kellene lenniük és az első munkástanácsülés szakmai torzsalkodásokkal, személyi sérelmek felhánytorgatásával telt el. Ezek a munkástanácsstagok nem a munkásság egységének érdekeit látták szemük előtt, hanem a szakmájuk, gyáraik, a maguk egyéni érvényesülésének érdekeit. Szakmaik szerint kevesellték a szakmaikból munkástanácsba került tagok számát, aztán felszólalások voltak, amelyekben egyesek a maguk szakszervezeti múltjára hivatkozva követelték, hogy őket és ne másit küldjenek ki az 500-as munkástanácsba. Alig pár felszólalás történt, ami azoknak a dolgaival foglalkozott, akik ezt a munkástanácsot választották. A legtöbb felszólalás, amit nem szakmai és közvetlen személyi érdekek sugalltak, a diktatúra kiépítésére egyáltalán nem szükséges retorzió és kegyetlenség követelésében állott. A nagy és felemelő érzés, amit az a tény keltett, hogy a munkásság, mint a hatalom birtokosa, törvényeket hozni, kormányozni, a maga sorsát intézni bevonul a palotákba, ahol eddig ellene az ő bőrére hozták a rendeleteket és foganatosítottak intézkedéseket; ennek a felemelő érzésnek a tények hatása alatt szomorúsággá kellett válnia. A munkásság jobbjai látták ennek a szakmai autokráciára törekvésnek, egyéni kicsinyeskedésnek egész veszedelmét. A munkástanács tagok nagy tömege hajlamos volt a diktatúrának olyan értelmezésére, mely szerint az arra való, hogy neki hivatalt, tekintélyt, intéző bizottsági tagságot juttasson. Nyilvánvaló volt a tendencia a bürokrácia felé, amelynek az érvényesülése olyan hatalmat jelentett, amely a munkástömegeket nemhogy a program szerint mindinkább bevonná a kormányzásba – hanem azokon kívül álló, öncélú szervként fog élni és fogja a diktatúrát végrehajtani.

*

A magyar Vörös Hadsereg és az első román támadás

A magyarországi Tanácsköztársaságot az entente több oldalról fegyveresen megtámadta. A budapesti központi munkástanács egy ülésén jelentették ezt be. A munkástanács a fiatal Tanácsköztársaság védelmére elrendelte a proletariátus általános mozgósítását és egyben elhatározta, hogy a munkástanácsok tagjainak fele a frontra megy. Én is bevonultam vörös katonának.

A vörös hadsereg parancsnokai a volt osztrák–magyar hadsereg tisztjei közül kerültek ki. Ezeknek érzelmei a diktatúrával szemben senki előtt kétségesek nem lehettek, de a hadsereg érdekében elkerülhetetlen volt az alkalmazásuk. A kényszer és a magas fizetések: ezekkel az eszközökkel vitték őket a vörös hadseregbe. Az ő ellenőrzésükre és a vörös hadsereg proletárszellemeinek ébrentartására és fejlesztésére a kormányzótanács politikai megbízottakat rendelt ki az egyes csapattestekhez. Politikai megbízottak – a rendelet szerint – csak feltétlenül megbízható proletárok lehettek.

A megtámadott Tanácsköztársaság új, erkölcsi vonzerőt gyakorolt politikától teljesen távol álló írókra, művészekre, tudósokra is. Egy dolog egész nyilvánvaló lett: egész Magyarország igazi szellemi elitje vagy aktívan, vagy szimpátiájával a diktatúra mellett állott. Ezek az emberek, akik a kapitalista társadalomban, ha nem olyant produkáltak, ami árúként is érvényesülhetett, a hatás és érvényesülés minden lehetőségétől meg lettek fosztva: Most egy új társadalom, egy emberibb élet lehetőségétől faszcinálva sokan közülük mindent félretéve teljes lelkesüléssel állottak a megtámadott proletárdiktatúra fegyveres szolgálatába.

A munkásság nagy tömege, nem etikai meggondolások, hanem a veszedelmek miatt, irtózott a háborútól. Egyesek azt bizonygatták, hogy a termelőmunka miatt nélkülözhetetlenek, mások politikai megbízotti minőségében vagy parancsnokként voltak csak hajlandók bevonulni. Ez természetesen nem a munkásság egészére vonatkozik, mert voltak, akik igazán áldozatkészen, igazán lelkesen álltak be első szóra. Egy azonban bizonyos: a népbiztosok igen, de a munkástanácsok a határozat meghozatalán kívül nem jártak elől jó példával. Azok a munkástanácsstagok is, akik az első lelkesedés kényszerítő erejének engedelmeskedve kimentek a frontra, lassanként jórészt visszazállingóztak.

Én nem politikai megbízottként, hanem mint vöröskatona mentem ki. Látni, élni akartam a proletárdiktatúra minden részletét, másrészt, mert meggyőződésem volt, hogy a közkatonasággal mindig mindent együtt végezve jobban tudok hatni, mintha az erre való megbízatásomat tőlük különválasztó jelvényvel vagy címmel tüntetem fel.

A frontra egy barátommal együtt mentem ki,⁶ aki az előbb említettekkel együtt a háború hírére állt be a vörös hadseregbe. A világháború alatt tartalékos százados, most ezredparancsnok lett. Egyszerű, hűséges, kemény ember, aki nem is annyira valami végiggondolt tudatos meggyőződésből, hanem tisztára ösztönből, becsületből állt mellénk. Az ilyen derék, puritán emberek csatlakozása gyakori jelenség volt. Mi egy világ ellen harcoltunk, amely milliók rabszolgálatát, a gazdasági erők megalázó hegemóniáját jelentette, amely a

háborút szülte, harcoltunk ennek a világnak a visszatérése ellen, az elnyomottak, a megbecstelenített milliók jobblétéért. Mindenki csak két választást látott: fehérnek vagy vörösnek lenni. A tisztességesek, az áldozatkészek, az értelmesek, a lelkesedésre képesek alig kivétellel a diktatúra mellett döntöttek, még abban az esetben is, ha azelőtt kétségeskedtek.

A román frontra mentünk, ő előbb utazott el, énnekem agitációs munka miatt még pár napig a fővárosban kellett maradnom. Mikor megérkeztem hozzá, kétségbeesetten fogadott, tele volt panasszal. A csapatok tisztántúli megszállott területről elmenekült parasztokból és kevés százalékban ipari munkásokból kerültek ki. A fegyelmetlenség teljes volt. A vörös csapatokat nem mint a proletariátus felszabadításának fegyverét, hanem mint egyéni kisajátításokra alkalmas ürügyet fogták fel. Akik valami komolyabbat akartak, azok a románokat szerették volna szülőhelyükről kikergetni, hogy hazamehesenek. Ez nemcsak a mi ezredünknel volt így, hanem a többieknel még inkább. A volt hivatásos tisztek, akik most a vörös csapatok parancsnokai voltak, s akiknek ismerőseik, rokonaik az ellenséges román hadsereget vezették be az országba minden nacionalizmusuk ellenére, természetesen nem tettek semmit ezeknek az állapotoknak megszüntetésére. Egészen kétségtelen ma már, hogy ezek az emberek, akik akár kényszer, akár a magas fizetések hatása alatt, de elfogadták, hogy csapatoknak parancsnokai legyenek, saját csapataik vesztére törekedtek. Az az elenyésző részük pedig, amely nem meggyőződésből ugyan, de katonai kötelességtudástól, mint neveltetésénél fogva jó katona és a rábízott emberekért felelős parancsnok ezeken az állapotokon változtatni akart, vagy tekintély híján vagy a politikai megbízott akadémikusok beavatkozásai folytán tehetetlen volt. A politikai megbízottak a maguk számára kiváltságokat akartak, többnyire nem tudtak ellenállni a volt tisztektől jövő kísértéseknek, akiket modorban, jó öltözködésükben utánozni törekedtek. A kormányzótanács minden erőlködése megtört az emberek kicsinyességén, hatalmi tébolyán, korruptségán. Hiába kezdték visszahívogatni a be nem vált politikai megbízottakat, a helyükbe küldöttek legnagyobb részét folytatták ott, ahol elődeik abba hagyták.

Számba nem jöhető kivétellel az egész vörös hadseregnél általános volt ez a helyzet s néhány fegyelmezett gyári munkásezredtől eltekintve, mindvégig így maradt, sőt rosszabbodott.

Mindent elkövettünk, hogy a mi ezredünket fegyelmeztetté, harcképessé tegyük. Megkönnyítette a munkát az a pár tanár és diák, akik csupán azért, hogy barátjukat, az ezredparancsnokot kövessék, szintén önként beálltak vöröskatonának. Ezek a tisztességre, fegyelmezettségre olyan példát adtak, ami nem maradhatott hatás nélkül. Előadásokat tartottam a csapatoknak, köztük, velük éltem, beszélgettem velük egyenként, külön-külön, s az ezredparancsnokban megvolt az a sajátos parancsnoki képesség, amely előfeltétele egy csapat fegyelmeztségének. Mindez már-már láthatóan jó eredményeket kezdett teremni, de amíg az ezred tűzben nem volt, addig nem lehetett teljesítőképeségéről véleményt alkotni.

Mindennap ütközetet vártunk. Mindnyájan tudtuk, hogy a dandárparancsnokságunk tudatosan, szándékosan fárasztja ezredünket, de mégis, a fegyelem

érdekében, amíg csak lehetséges volt, engedelmeskedni kellett. A dandárparancsnokság azért volt különös rosszindulattal irántunk, mert híre ment, hogy kommunista ezredparancsnokunk van. Össze-vissza küldték az ezredet. Már napok óta mentünk Szolnoktól Túrkevéig, a vörösök vereségeiről riasztó hírek érkeztek, a legénység ideges lett, zúgolódott. Rémhírek terjedtek óriási román erőkről, amelyek körülkerítéssel fenyegetnek bennünket.

Túrkevéen megálltunk. Mindnyájan reméltük, hogy ott a románokkal felvehetjük a harcot. Ekkorra azonban az ezredben már minden rend és fegyelem felbomlott. A legénység nem várta be a tervszerű elszállásolást. Egy része igyekezett magának a legjobb helyet kikeresni, a többiek pedig siettek a várható harc elől kerekét oldani. Mi a dandártól semmi parancsot nem kaptunk, magunkra hagytak. Tudtuk, hogy a románok veszedelmesen közelednek és meg kellene őket állítani. Minimális óvintézkedésnek látszott a túrkevei hídfőre őrséget küldeni. Elindultunk egy őrségnek megfelelő létszámú ember összeroborzására. Hogy nehézségek legyőzésével, fenyegetéssel és rábeszéléssel sikerült, és sikerült végre az is, hogy éjfél után elinduljanak küldetési helyükre. Tehetetlenül vártuk az ezredparancsnoki szobában, hogy mi fog történni. A kiküldött őrség még másfél óra sem telt el, visszatért. Nem találták meg a hídfőt és különben is meggondolták: nem mennek ki.

Az éjszakát a tényeknek megfelelő lelkiállapotban töltöttük el. Elhatároztuk – körülbelül nyolcan voltunk kötelességtudó megbízható emberek – hogy bármennyire is akadályos, ezentúl minden legkisebb vállalkozásban is mi közülünk többnek minden egyes esetben részt kell venni. Az egyetlen remény az volt, hogy pár ember személyes bátorságának példájával talán el lehet még valamit érni.

Erre azonban már nem kerülhetett sor. A templomtoronyból reggel felé jelentést kaptunk, hogy román csapatok közelednek. A hír a csapatok között gyorsan elterjedt. A puszta hírre elsőnek a trén futott el és hagyta ott az ezredet. Utána az ezred.

Eszeveszett, minden rend nélküli menekülés kezdődött. Kétségtelen volt, hogy minden próbálkozás annak megakadályozására, hogy az ezredet visszafordítsuk, hiábavaló volna. Az utat mögöttünk lövések söpörték. A legénység káromkodott, ki gyalog, ki szekéren, ki lopott lovon menekült. Az úton mindenütt menekülő szegényparasztok, akik a helyi szovjetek tagjai voltak. Levertek, csalódottak, halottsápadtak.

A románok nem tudtak élénk vágni, megmenekültünk. Az ezred, mely elszaladt az ellenség elől anélkül, hogy puskaport szagolt volna, lassan megint összeverődött. Május 2-án Kecskemétre érkeztünk.

Vörös Kecskemét a kapitulálás határán

Kecskeméten lesújtó hírek fogadtak. A románok kardcsapás nélkül vonulnak beljebb az országba, a vörös hadsereg minden rend nélkül vonul vissza. Az ezredparancsnok szótlán, bosszús és elkeseredett volt. Mintha őt a maga személyében gyalázná meg ez a csúfos futás.

A legénységet összehívtuk. Egyetlen lehetőséget láttunk még: egy becsületes harcban való halált. Az ezredparancsnok keményen lehordta a katonákat gyávaságukért. Azok némán, szégyenkezve hallgattak. Aztán én beszéltem hozzájuk, katona a katonához, proletár a proletárhoz. Az emberek fogadkoztak, hogy összeszedik magukat és éljenzték a diktatúrát.

Kecskemét város intézőbizottsága⁷ értesülvén róla, hogy megint Kecskeméten vagyok, felkérte a tanácskozásra. Az intézőbizottság teljes számban jelen volt. Egyik tagja előadta a helyzetet. A románok Szólnokon vannak,⁸ a városban az ellenforradalom szervezkedik,⁹ az *intézőbizottságot* (!) az a veszedelem fenyegeti, hogy elvágják előle a menekülés útját. Az intézőbizottság ezért ült össze, hogy a menekülésének vagy maradásának kérdésében határozzon.

Én kifejtettem, hogy a proletariátus cserben hagyását, elárulását jelenti, ha az intézőbizottság ilyen válságos helyzetben a helyét elhagyja. Mindenkinek helyén kell maradni és a proletárdiktatúra rendjét fokozott szigorúsággal fenntartani. Aki vállalkozott arra, hogy a proletárdiktatúra érdekében öljön, annak képesnek kell lenni, hogy érte a maga életét is kockáztassa. Az intézőbizottság menekülésének hírére ellenforradalom győzedelmeskedne a városban, s az a tömérdek vér, pusztulás, amit ez a – mindenképpen csak időlegesen – diadalmas ellenforradalom áldozatul követelne, az intézőbizottság tagjainak lelkiismeretét terhelné. Ha az intézőbizottság a helyén marad, ha nem ül fel a pániknak, akkor még mindent vissza lehet fordítani; de ha nem is lehetne, akkor is kötelességünk itt maradni és a proletariátusnak a magunk rettenthetetlenségével példát mutatni, hitet és erőt a további harcra. Egy bizonyos: semmi esetre távozni helyéről addig senkinek nem szabad, míg erre a kormányzótanácstól határozott utasítás nem érkezik.

Az elmúlt megalázó, szégyenteljes napok keserűségével, teljes szenvedélyességével beszéltem.

Az intézőbizottság tagjainak egy része a maradás célszerűtlenségével, a többiek az utánam az özőnvíz félig elhallgatott, félig nyílt gondolatával bizonygatták, hogy a forradalom érdekében kell az intézőbizottság tagjainak a maguk bőrét menteni. Valamennyi jelenlévő egy volt az én felszólalásom tartalma fölött való felháborodásban. Minden ellenem való támadásnak azzal vettem véget, hogy külön hangsúlyosan a magam részéről kijelentettem: az intézőbizottság bármit is határoz, én Kecskemétet élve el nem hagyom.

Ennek a kijelentésemnek hatása alatt sikerült annyit keresztyűlvinnem, hogy az intézőbizottságból egy hármás direktórium alakult, melyet az intézőbizottság felhatalmazott, hogy az ügyeket teljes hatalommal intézze, és amely kötelezte magát, hogy az utolsó percig helyén marad.

Estefelé a megbeszélés véget ért és a háromtagú direktórium és én ott maradtunk éjszakára a városházán. A harctéri helyzetről való telefon-kérdezősködéseink, hogy valami tájékoztatáshoz jussunk, sikertelenek maradtak; vagy kapcsolást nem, vagy ha igen, akkor összefüggéstelen, fejvesztett feleleteket kaptunk.¹⁰ Éjszakai tárgyalásaink folyamán megtudtam, hogy a direktórium véleménye szerint a vörös őrség ellenforradalmár, s azonkívül van ugyan a városban egy munkásszázad, ez azonban nem megbízható.

Az éjszaka nyugodtan telt el. Hajnal felé elaludtam, s amikor felébredtem, egy autó robogását hallottam. Az ablakhoz siettem. Rossz sejtésem beteljesedett: a direktórium három tagja elmenekült.

A leleményes ifjú diktátor

Mit tehettem? Egyedül voltam egy ismeretlen városban, minden hatalom és intézkedési jog nélkül. Telefonáltam ezredparancsnokomnak,¹¹ feljött a városházára. Közöltem vele a történeteket és azt a szándékomat, hogy a városban, mely gazdátlanul maradt, katonai diktatúrát hirdetek ki és a proletárdiktatúra rendjének fenntartására átvesszem a város parancsnokságát.¹² Ő viszont ért az ezredhez, harminc megbízhatóbb embert válogatott ki s elküldte őket rendelkezésemre. A városházához rendeltem ki őrségnek őket. Budapestre sürgönyt küldtem a belügyi népbizottságnak – kértem, hogy sürgönyileg hivatalosan hatalmazzon meg a városparancsnoksággal. Egyben hirdetményt írtam, amelyben a város lakosságával közöltem, hogy katonai diktatúrát léptetek életbe és a város felett a parancsnokságot átvettem. Minden ellenforradalmi megmozdulást a legszigorúbban fogok letörni. Más büntetést, mint halált, nem ismerek. Az őrségből elküldtem egy embert, hogy keresse meg – a hirdetmény céljából – a kecskeméti *Magyar Alföld* című újság valamelyik szerkesztőjét.¹³

Közben a városháza óriási épületében egy lélek sem mutatkozott. A hivatalokba senki be nem jött. Riasztó hírek azonban annél sűrűbben érkeztek. A városban több házon fehér zászlót tűztek ki, az utcákon fehér szalagos emberek járnak. Énnekem a kevés őrségen kívül semmiféle haderő rendelkezésemre nem állt. Ezt nem mozdíthattam el helyéről. A vörös őrség parancsnokai egy volt csendőrőrnagy és egy huszárcapitány báró, a legénység volt csendőrökből és rendőrökből állt. Inkább féltém tőlük, minthogy a segítségüket kérhettem volna.¹⁴

Telefonáltam a városban állomásozó hadosztálynak. A parancsnokság minden támogatást megtagadott.

Dél felé a plakátom már kint volt az utcákon; az őrséget kénytelen voltam felére redukálni, másik felét kiküldtem a városba járőrszolgálatra. A járőrnek azt a parancsot adtam, hogy minden rendetlenkedőt, minden izgatót, továbbá mindenkit, akinek házán vagy ruháján ellenforradalmi jelvény van, állítson elő.

A járőr egyik tagja azzal a hírrel tért vissza, hogy biztos értesülés szerint az ellenforradalmárok a telefonbeszélgetéseket kihallgatják. Ezalatt fehér szalagos és részeg embereket hoztak be, akik az ellenforradalmat éltették. A járőr útközben véresre verte őket. Ezek egész testükben remegve álltak előttem: nyilvánvalóan nem voltak politikával különösen foglalkozó emberek, mégcsak rossz emberek se; az intézőbizottság elmenekülésének hírére azt hitték, hogy a diktatúra megbukott, és mert a diktatúra sok kellemetlenséget okozott nekik, örültek, hogy vége van. Pár nappal később szabadon engedtem őket. Embereimnek a legkisebb fokú önbíráskodást is megtiltottam. Határozott, fenyegető parancsomnak nem szívesen, de kénytelenek voltak engedelmessé válni.

Délben azt a jelentést kaptam, hogy a város több helyén feltörték az éllel-

miszerraktárakat, fosztogatnak, rabolnak. Akkorra sikerült a munkásszázadnak egy részét összeszedni s őket rendcsinálásra kivezényelni.

A városban egy kettős hazugságom hatása alatt állt helyre a nyugalom. Nem tudtam, mi a valóságos harctéri helyzet, sőt sejtelmem sem volt róla, mégis egy felhívást bocsátottam ki, amely a vörös hadseregnek a románokon vett győzelmét hirdette, s ezzel egyidőben, mikor sikerült Budapesttel telefonösszeköttetést kapnom, a hadügyi népbizottságnak anélkül, hogy az tudta volna, miről van szó, azt a jelentést adtam, hogy nem szükséges a futárral jelentett három vasas ezredet, hanem elég egyet néhány gépfegyverrel leküldeni. Ennek a telefonbeszélgetésnek az volt a célja, hogy az ellenforradalmárokat, akikről tudtam, hogy a beszélgetést kihallgatják, ha csak egy időre is, megtévezzem.

Estére Kecskeméten teljes lett a rend.¹⁵ Éjszaka még történtek kisebb rendetlenségek, de mikor reggelre megérkezett az autentikus jelentés, hogy a románokat valóban sikerült visszaszorítani, a munkástanácsstagok is lassan felbukkantak, a hivatalnokok beszállingóztak a városházára és mindnyájan üdvözöltek erélyes, a város nyugalalmát megőrző intézkedéseimért.

Délutánra összehívtam a munkástanácsot.¹⁶ Bejelentettem, hogy a városparancsnokságot átvettem s minthogy a veszélyes helyzetben a proletariátus érdekeinek képviselőjére és védelmére úgy a munkástanács,¹⁷ mint annak intézőbizottsága, képtelennek és méltatlannak bizonyult, Kecskemét város területén katonai diktatúra fogja a proletárdiktatúrát biztosítani. Erre az időre a munkástanács és intézőbizottság további működését a kormányzótanács megbízásából felfüggesztem.¹⁸

Jegyzetek

¹ Az *Optimisták* Stein elvtárs és a többiek c. fejezetének tanúságaként: Kun Béla.

² Az *Optimisták* Sárosi Palijának prototípusa.

³ A *Vörös Újság* 1919. ápr. 2-i, A vörös Pest megye c. tudósítása szerint írónk toborzóútján ezután Kiskunfélegyháza következett, ahol „Sinkó Ervin elvtárs buzdító beszédének hatása alatt itt is nagy számban léptek be a Vörös Hadseregbe”... Ezt követően szerzőnk Kiskunmajsán ismétli meg a sikeres toborzást, ti. ott április elsején „impozáns népgyűlés volt, amelyen Sinkó Ervin elvtárs ismertette a proletár uralom eredményeit és felszólította a lakosságot, hogy álljon be a Vörös Hadseregbe. A népgyűlés résztvevői kitörő lelkesedéssel fogadták meg, hogy a főlshólitásnak eleget tesznek.” (Vö.: Az új rend Kiskunmajsán. – *Vörös Újság*, 1919. ápr. 3.)

⁴ Sinkó ottani toborzó-akciójáról a *Halasi Munkás* 1919. ápr. 5-i száma tudósít Pártközi előadások címen.

⁵ A Tanácsköztársaság monográfiusa szerint „A VI. kerületi tanács első [április 15-i, B. I.] ülésén Sinkó Ervin fiatal kommunista író szót emelt a megválasztott Peyer Károly tagsága ellen. Göndör Ferenc emlékezése szerint Sinkónak az volt a véleménye, és ehhez úgy látszott, csatlakozott a munkástanács többsége is, hogy a munkásoknak egy olyan hóhéra, mint Peyer, nem kaphat helyet a proletárdiktatúrában... Haubrich József javaslatára régi jó szokás szerint bizottságot küldtek ki a salgótarjáni vérengzés kivizsgálására, s aztán megfe-

ledkeztek az ügyről.” (Hajdu Tibor: *A Magyarországi Tanácsköztársaság*. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1969., 113–114. p. A továbbiakban: HAJDU).

⁶ Ti. Pogány Kálmánnal, az *Optimisták* Borsi Kálmánjának prototípusával.

⁷ Sinkó Kecskemétre érkezése előtt munkástanács és 15 tagú, majd 3 tagú direktórium (1919. márc. 22. – ápr. 10.), azt követően pedig munkástanács és 20 tagú intézőbizottság gyakorolta a városban a tanács hatalmat. (Vö.: Beszámoló a Direktórium működéséről. – *Magyar Alföld*, Kecskemét 1919. ápr. 11., valamint Békevári Sándor: Adalékok a Tanácsköztársaság első napjaihoz Kecskeméten. In: *Proletártavas 1919*. Bács-Kiskun megye forradalmi múltjából. MSZMP Bács-Kiskun megyei bizottsága, Kecskemét 1969. A továbbiakban: BÉKEVÁRI).

⁸ Ez áhír volt: bár a románok ekkor már elfoglalták a Tiszántúlt s várható volt átkelésük a szinte védetlen Tiszán, még csak a szolnoki *hidfő* esett el; a környéken, így Kecskeméten is elterjedt azonban a pánikkeltő tévhir, hogy a románok átkelése máris *megtörtént* és *Szolnok is* elesett... (Vö.: HAJDU 176. p.)

⁹ Május 2-án egyetlen román járőrnek sikerült bevonulni Szolnokra, ahol ellenforradalmi puccs tört ki, s ezért 3-án Szamuely Tibornak kellett közbelépni; mindez Kecskeméten olyan pánikot okozott, hogy a helytörténész szerint „talán egy ember sem akadt a városban, aki ne hitt volna az intervenció megszállásban. Olyan pánik kerekedett, hogy a kisbudai utcai iskolában felhalmozott ruha-készletet kifosztották, nehogy az ellenség kezére kerüljön, s vitte boldog-boldogtalan.(...) Kecskemét ideiglenesen vezetés nélkül maradt, s várható volt, hogy minden órában kitör az ellenforradalom.” (Gera Sándor: A Magyar Tanácsköztársaság népjóléti és művelődési tevékenysége Kecskeméten. In: *Proletártavas 1919*, i. m. 101. p. – A továbbiakban: GERA).

¹⁰ GERA szerint „A helyi posta Budapestet nem kapcsolta, a csendőrökből, rendőrökből verbúvált Vörös Őrség nem vette fel a telefonkagylót, nem jelentkezett az utcán. Megbízhatatlan volt. (I. m. 101. p.)

¹¹ Ti. Pogány Kálmánnak.

¹² A kecskeméti helytörténeti adalékok némelyike ezzel szemben *tévesen* állítja, hogy Sinkó Ervin a Kormányzótanács megbízásából (s nem pedig öntevékenyen) állt az ellenforradalom veszélyének kitett, forradalmi vezetés nélkül maradt város élére. (Vö.: Varga Mihály: Berkes Ferenc kormányzóbiztos. In: *Kecskemét. Tanulmányok a város múltjáról, jelenéről*. Kecskemét 1968, továbbá: *Kecskemét jelesei*. Életrajzi adatok. Kecskemét 1968.) A régebbi helytörténeti munkák közül legközelebb áll a valósághoz – csupán az „egyetemista”-státus feltételezésével téved – GERA, aki szerint „egy fiatal, délvidéki származású budapesti egyetemista, Sinkó Ervin (...) a vezetés nélkül maradt város élére állt”. (I. m. 101. p.)

¹³ A lapban másnap, május 4-én meg is jelent ez a hirdetés. Szövegét vö.: Bosnyák István: Sinkó Ervin városparancsnok és kormányzótanácsi biztos kecskeméti dokumentumaiból, 1. sz. dok. In: *Hungarológiai Közlemények*, 1983/55. sz., 297–317. p. A továbbiakban: KECSKEMÉTI DOKUMENTUMOK.

¹⁴ A helytörténész szerint a Tanácsköztársaság kikiáltása után „a Vörös Őrség nem tudott megbízható bázisává válni a proletárhatalomnak városunkban. Sőt gyakran álbaldali tendenciák és állandó ellenforradalmi szervezkedés gócpontja. Ezért törvénytelen, a közbiztonság meggyengülése s az ellenforradalmi elemekkel való következtelen eljárás szinte állandósult a városban. Mindezek következtében óriási feladat hárult a tanács hatalomhoz hű munkásszázadokra...” (BÉKEVÁRI 139. p.) – Sinkó Ervin Parancs-át, mellyel elrendelte

a vörös őrség politikai megbízottjának letartóztatását, vö. KECSKEMÉTI DOKUMENTUMOK 5. sz., a helyi vörös őrség átszervezését és részbeni beolvasztását a munkászászlóaljba viszont vö. uo. 22. sz.

- ¹⁵ A *kecskeméti Magyar Alföld* május 6-i, Két szovjetülés c. tudósítása beszámol egy május 3-án este tartott szovjetülésről, amelyet „Lestár Béla nyomdász elvtárs” nyit meg, s „Bódy elvtársnak (GERA szerint: Bódy Jánosnak, az első, 15 tagú, időközben leváltott kecskeméti Direktórium tagjának, majd az április 10-ig működő 3 tagú Direktórium szociális ügyekkel felhatalmazott direktóriumi megbízottjának, B. I.) adja át a szót”... Sinkó Ervinről viszont e gyűlés kapcsán *nem tesz említést* a tudósítás. Nincs kizárva tehát a lehetőség, hogy május 3-án este – a katonai diktatúrát plakáton már bejelentett Sinkó meghívása nélkül?! – a helybeliek is rendezni akarták a helyzetet... Sinkónak a rend helyreállítása érdekében tett május 3-i városparancsnoki intézkedései vö. KECSKEMÉTI DOKUMENTUMOK 1–4. sz.
- ¹⁶ A *Magyar Alföld* idézett, Két szovjetülés c. tudósítása szerint Sinkó csak a május 4-én, délután 3-kor tartott második szovjetülésen jelenti be a helyi vezetőségnek, hogy katonai diktatúrát léptetett életbe. (Ez is megerősíti a feltevést, hogy Sinkó az előző esti, május 3-i szovjetülésen nem volt jelen!). – A Bács-Kiskun Megyei Levéltárban található, május 4-i keltezésű falragasz tanúságaként az e napi ülést formálisan még a helyi Intéző Bizottság hívta össze, tehát az előző este és az a napi délelőtt között Sinkónak már létrejött kapcsolata a volt helyi vezetőséggel.
- ¹⁷ Az április 7-én megtartott kecskeméti választások alkalmával a proletárdiktatúra helyi államhatalmi testületébe, a kétszáz tagot számláló Munkás, Katona- és Földművesek Tanácsába (más néven: a városi tanácsba) „a munkástanács, mint az összes tanácsok között a legrégebben működő és a legszervezettebb tanács” 120 tagot, a katonatanács 30 tagot, a paraszttanács pedig 50 tagot jelölt (vö. BÉKEVÁRI 140. p.). – Sinkó Ervin az emlékiratában nyilván a kétszáztagú Munkás-, Katona- és Földművestanácsot érti munkástanács alatt.
- ¹⁸ Kérdés, hogy Kecskemétre ekkorra csakugyan megérkezett-e már a Kormányzótanács *utólagos* megbízatása; telefonüzenet formájában talán igen. – Egyébként a *Magyar Alföld* idézett tudósítása szerint ezen a szovjetülésen a „párszavas megnyitó után Sinkó Ervin városparancsnok elvtárs bejelentette a katonai diktatúrát, mert – úgymond –, nem a szavak, hanem a tettek ideje érkezett el. Minden nélkülözhető proletár fogja meg a puskát és siessen a frontra (...) A helyzet ünnepélyes komolyságára hivatkozással Sinkó Ervin elvtárs beszéde végeztével a szovjetgyűlést berekesztette, csupán azok maradtak vissza rövid tanácskozáásra, akik az egyes reszortok végzésére ki lettek jelölve.”